



Tarihi Bir Yapının Müze Olarak İşlevlendirilmesi İbrahim Paşa Sarayı-Türk ve İslam Eserleri Müzesi Örneği

Sinem SUNTER
Araştırmacı, Türk ve İslam Eserleri Müzesi
nuhzademehmet@gmail.com

Mehmet NUHOĞLU
Yrd. Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü
nuhzademehmet@gmail.com

Öz

Sultanahmet Meydanı'ndaki günümüze ulaşan tek vezir sarayı olması bakımından oldukça önemli olan İbrahim Paşa Sarayı, geçmişten bugüne birçok değişikliğe uğramış ve kullanım amacı defalarca değişmiştir. 1914'te İslam eserlerinin yurtdışına kaçırılmasını engellemek ve sergilenmesini sağlamak için Müze-i Hümayun'da İslam Eserleri Seksiyonu açılmış, zamanla sayıları artan bu eserler için yer temini süreci başlamıştır. Bu eserlerin teşhiri için ilk olarak Süleymaniye Külliyesi'nin İmaret Binası kullanılmış, yapının boyutları sorun teşkil etmeye başladığında yeni bir bina arayışına girilmiştir. Bu arayış 1965'te İbrahim Paşa Sarayı'nın Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ne tahsis edilmesiyle son bulmuştur. 1983'ten beri bu yapı Türk ve İslam Eserleri Müzesi olarak işlev görmektedir. Tarihi bir yapının müze olarak işlevlendirilmesi yeni bir durum değildir fakat bu yapının günümüze ulaşan tek vezir sarayı olması, çeşitli amaçlarda kullanılması, restore edilene kadar atıl bir vaziyette olması, müze binası olarak tahsis edilmesinden sonra İslam Eserlerini koruma misyonuna sahip olması ve varlığını müze binası olarak sürdürmesi oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: İbrahim Paşa Sarayı, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Müze, Müzenin işlevi, tarihi binalar.

A Historical Building as be Functionalized Museum Example of Ibrahim Pasha Palace – Turkish and Islamic Art Museum

Abstract

Ibrahim Pasha Palace which is in the Sultanahmet Square, is very important because of it's surviving only one vizier palace. From past to today this palace has been changed several times and it has been used different purposes. In 1914 Islamic Art Section was opened as a part of Imperial Museum to prevent artifacts smuggled abroad and to exhibit artifacts. Over time, place procurement proces has begun for the works of a growing number of time. At first Suleymaniye Mosque complex's Imaret Building was used in order to exhibit these works but dimensions of works began problems for exhibition in the building interior. At the end, in 1965 Ibrahim Pasha Palace was allocated for İslamic work to exhibit. It isn't a new case using a historical building as museum but it's important for only surviving vizier palace and to have both protecting and conservating to Islamic Arts mission.

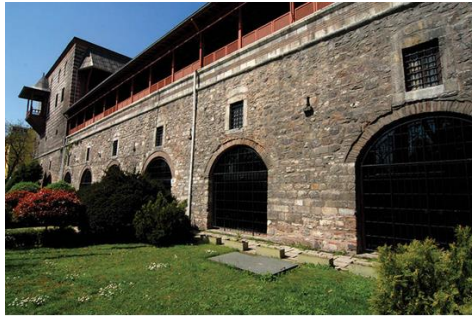
Keywords: Ibrahim Pasha Palace, Turkish and Islamic Arts Museum, Museum, Fonction of Museum.

İbrahim Paşa Sarayı'nın Yeri ve Yapılışı

İbrahim Paşa Sarayı, Bizans dönemindeki adıyla Hipodrom, Osmanlı'daki adıyla Atmeydanı, günümüzde ise Sultanahmet Meydanı adı ile bilinen alanda, Fatih İlçesi'ne bağlı Sultanahmet semtinde bulunmaktadır. İstanbul'un fethinden sonra Atmeydanı'na inşa edilen ilk yapı 1491'de Firuzağa Camii olmuştur. Daha sonra çevresine çeşitli vezir sarayları konumlandırılmıştır. Bu saraylar içinde en çok bilinen ve halen ayakta olması nedeniyle öne çıkan yapı İbrahim Paşa Sarayı'dır (Sinanlar: 2005, 53). Evliya Çelebi seyahatnamesinde, bu sarayın vezir saraylarının en büyüğü olduğunu söylemektedir (Atasoy: 2012, 17).

Sarayın yapım tarihi tam olarak bilinmemektedir. Solakzade'nin verdiği bilgi doğrultusunda II. Bayezid döneminde yapıldığı düşünülmektedir (1418-1512). Fakat hangi amaçla yapıldığına dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Topkapı Sarayı arşivinde bulunan 1520 tarihli arşiv belgesinde masrafları Kanuni Sultan Süleyman tarafından karşılanarak İbrahim Ağa hazretleri için "tamir ve termimi" yapılan bina hakkında bilgi mevcuttur (Atasoy: 2012, 26). Başka bir kaynağa göre de; 1521 yılında Belgrad Seferi'nden dönen İbrahim Paşa, mükâfat olarak bir ev istemiş ve karşılığında sultan da bu evi kendisine tahsis etmiştir (Sinanlar: 2005, 53).

İbrahim Paşa Sarayı, diğer vezir saraylarının aksine kagir olarak kesme taştan yapılmıştır. Bu nedenle Schepper bu yapıyı İtalyan tarzı olarak adlandırmaktadır. Saray, inşa edildiği dönemde 4 avluludur. Birinci avlu meydana bakan kısımda yer almaktadır (Fotoğraf 1). İkinci avlu sarayın en önemli kısmıdır. Divanhanenin ana giriş kapısı buradadır (Fotoğraf 2). Üçüncü avlu sarayın en küçük avlusudur (Fotoğraf 3). Saraya karşıdan bakıldığında birinci avlunun sağında kalmaktadır. Günümüze ulaşmayan ve İstanbul Adalet Sarayı yapımında yıkılan dördüncü avlu ise, içinde saray ahırlarını ve helaları barındırmaktadır (Atasoy: 2012, 107).



Fotoğraf 1: İbrahim Paşa Sarayı birinci avlusu (100 Yıl Önce 100 Yıl Sonra: 2014, 53)



ayı: 8
sue: 8
15

[2423]

Fotoğraf 2: İbrahim Paşa Sarayı ikinci avlusu



Fotoğraf 3: İbrahim Paşa Sarayı üçüncü avlusu (100 Yıl Önce 100 Yıl Sonra: 2014, 61)

İbrahim Paşa Sarayı'nın Günümüze Kadar Çeşitli Amaçlar İçin Kullanılışı

Nurhan Atasoy'un belirttiğine göre saray günümüze ulaşana kadar birçok değişikliğe uğramış, eklentiler yapılmış, pek çok depremlerde ve çeşitli yangınlarda bir kısmı yanarak zarar görmüştür. Fotoğrafçı Pascal Sebah'ın 1865'te çektiği bir fotoğrafta sarayın birinci avlusunun girintisinde bir kıyafet müzesi görünmektedir. Ayrıca yine aynı fotoğrafta günümüze ulaşmayan eklektik yapılar da bulunmaktadır. Daha sonra bu müze yanmış ve yerine Defterhane binası yapılmıştır. İbrahim Paşa Sarayı'nın ilk kez ne zaman Defterhane olarak kullanıldığına dair kesin bir tarih yoktur. Fakat George Matthew Jones adlı bir seyyah 1827'de yayınladığı hatıratında bina için "Sultan Ahmet Camiinin karşısında büyük bir yapı vardır, Defterdar Sarayı imiş." demektedir (Atasoy: 2012, 108-109).

1908 yılında ise sarayın birinci avlusu ile bağlantı kuracak şekilde Mimar Vedat Bey tarafından Tapu ve Kadastro binası yapılmıştır (Atasoy: 2012, 111). Bu yapı günümüzde hala işlevini sürdürmektedir.

İbrahim Paşa Sarayı'nın Müze Haline Getirilişi

Saray son devirlerde muhtelif bölümleri Maliye Evrak Hazinesi, Kolordu Anbarı, Genel Hapishane olarak kullanılmıştır. Adalet Sarayı inşasında



dördüncü avlusu 1939'da yıkılmış, sarayın meydana bakan ön kısmı askerlik şubesi olarak kullanılmıştır. 1965 yılında Hüsrev Tayla idaresinde yapının restorasyonuna başlanmıştır (Eyice: 2000, 347). 1983 yılında restorasyon tamamlanmış ve bina Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ne tahsis edilmiştir.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, kuruluş adıyla Evkaf-ı İslamiye'nin tarihi 1983 yılı ile başlamamaktadır. Bu müze 1914 yılında kurulmuş olup Osmanlı Devleti'nin son müzesi olma özelliğini taşımaktadır.

Birinci Dünya Savaşı'nın en hararetli zamanında, Osmanlı Devleti'nin oldukça sıkıntılı olduğu bir dönemde böyle bir müzenin açılması şaşırtıcı bulunmamalıdır. Zira Osmanlı Devleti'nin gücünü kaybettiği bu dönemde, her alanda gelişen Avrupa köklerini aramak için Doğu'ya yönelmiş, öncelikle antik kültür üzerinde boyutları yağmayı bulan hak sahibi olma düşüncesi içine girmiştir (Shaw: 2004, 60).

Böylelikle insanlık tarihinin en önemli medeniyetlerinin yaşamış olduğu topraklar yağmalanarak, Avrupa'da bu eserler için özel olarak kurulan müzelere taşınmışlardır (Bahrani, Çelik, Eldem: 2011, 43). Osmanlı Devleti önceleri bu yağmanın boyutlarını tahmin edemediğinden Batılı devletlerin taleplerini olumlu karşılamış, fakat yağmanın boyutlarının artmasından sonra çeşitli önlemler almak zorunda kalmıştır. 1846 yılında Müze-i Hümayun kurulmuş, ardından eserlerin yurtdışına kaçırılmasını önlemek amacıyla Asar-ı Atika Nizamnamesi çıkartılmıştır (Artun: 2006, 221).

Avrupa'da Doğu kültürüne olan ilginin artması, Avrupa başkentlerinde antik kültürün maddi kalıntıları için kurulan müze koleksiyonlarının zenginleşmesi, Batılı devletleri farklı bir arayışa itmiş ve antik eserlerin yanı sıra İslam eserleri ilgi alanlarına girmiştir. Böylece antik eserler için oluşan süreç tamamiyle aynı şekilde İslam eserleri için de uygulanmıştır. Avrupa müzelerinde İslam sanatları seksiyonları oluşturulmaya başlanmıştır (Çelik: 2013, 45).

Avrupa'nın bu kez İslam eserleri konusunda ölçsüz sahip olma hırsının sonucu, Osmanlı topraklarında yarattığı talanın özellikle vakıf eserlerini hedef alması, bu eserlerin bir müze çatısı altında toplanması kararını ortaya çıkarmıştır. Böylelikle 1889'da Müze-i Hümayun'da İslam Sanatları seksiyonu kurulmuş, 1908'de ise bu eserler Çinili Köşk'e (Fotoğraf 4) taşınmıştır (Kutluay: 2014, 23).





Fotoğraf 4: Çinili Köşk'te (şimdiki Arkeoloji binası içinde) sergilenen İslam Eserleri (100 Yıl Önce 100 Yıl Sonra: 2014, 18)

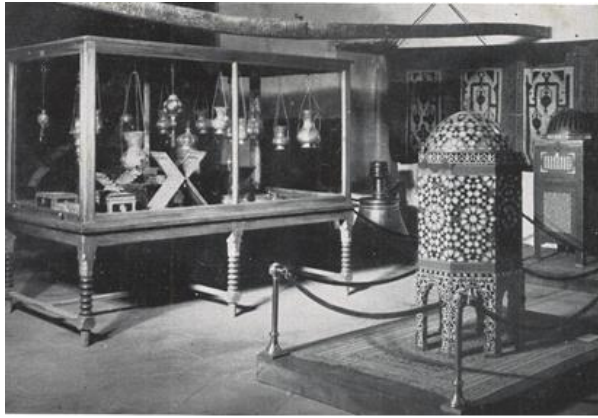
Zamanla camilerden, vakıflardan, kütüphanelerden gelen eserlerin çoğalması, Osmanlı Devleti'nde İslam sanatına verilen önem ve kültürel kimlik misyonu Evkaf-ı İslamiye Müzesi'nin kurulması gerekliliğini doğurmuştur. Yeni bir müze binasının yapılması yüksek maliyetli olacağından Süleymaniye Külliyesi içinde bulunan İmaret yapısının (Fotoğraf 5-9) müze için uygun olacağı kararlaştırılmıştır (Shaw: 2014, 294). Bu yapı 5 salondan oluşmaktadır (Türk ve İslam Eserleri Müzesi Rehberi: 1939, 5) ve 1914 yılından, 1983 yılında İbrahim Paşa Sarayı'na taşınana kadar İslam eserlerini sergilenmesi ve muhafaza edilmesinde kullanılmıştır.



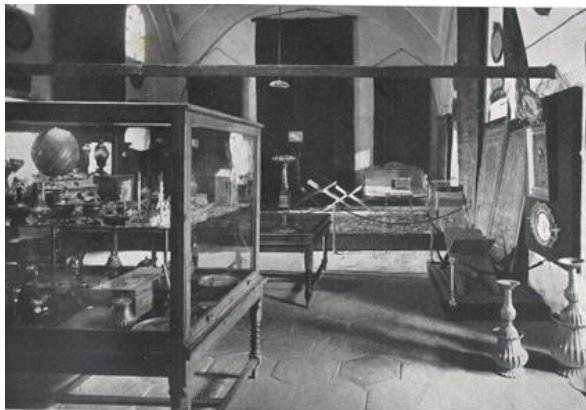
Fotoğraf 5: Süleymaniye Külliyesi İmaret binası avlusu (100 Yıl Önce 100 Yıl Sonra: 2014, 70)



Fotoğraf 6: Müzenin birinci salonu, 1939 (100 Yıl Önce 100 Yıl Sonra: 2014, 71)



Fotoğraf 7: Müzenin ikinci salonu ,1939 (100 Yıl Önce 100 Yıl Sonra: 2014, 72)



Fotoğraf 8: Müzenin üçüncü salonu, 1939 (100 Yıl Önce 100 Yıl Sonra: 2014, 33)



itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

Cilt: 5, Sayı: 8
Volume: 5, Issue: 8
2015

[2427]

Tarihi Bir Yapının Müze Olarak İşlevlendirilmesi İbrahim Paşa Sarayı-Türk ve İslam Eserleri Müzesi Örneği



Resim 9: Müzenin dördüncü salonu, 1939 (100 Yıl Önce 100 Yıl Sonra: 2014, 33)

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nin İbrahim Paşa Sarayı'na taşınmasının nedenleri arasında koleksiyonunun zenginliğinden kaynaklanan yer darlığı, ziyaretçi ve ulaşım zorluğu gösterilebilir. Evkaf-ı İslamiye Müzesi açıldıktan sonra da bulunduğu Süleymaniye Külliyesi içindeki imaret binasına, yoğun eser akışı olmuştur. Müze koleksiyonunun en önemlileri, şüphesiz bugün olduğu gibi, halılar ve el yazmalarıdır. Bunun dışında müzeye ait Kuzey Afrika, Timurlu, Memluk, Abbasi, Safevi, Selçuklu, Osmanlı Dönemi ve Sanatına ait eserlerin sergilendiği bölümler bulunmaktadır (Şahin: 2009, 18).

Türk ve İslam Eserleri Müzesi 1983 yılından 2012 yılına kadar aynı teşhiri kullanarak varlığını sürdürmüş, 2012-2014 yılları arasında restore edilerek yeni teşhiriyle ziyarete açılmıştır (Fotoğraf 10-11).



itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

ISSN: 2147-1185

[2428]

Fotoğraf 10: Türk ve İslam Eserleri Müzesi girişi



Fotoğraf 11: Türk ve İslam Eserleri Müzesi danışma ve bilet bölümü

Bir kültür varlığının müze olarak kullanılması yeni bir durum değildir. Ülkemizde müze binaları ikiye ayrılmaktadır. Birincisi; tarihi bir yapının restore edilerek yeniden işlevlendirilmesi, ikincisi ise; yeni bir müze binası inşa edilmesidir. Yeni bir müze binası inşa etmek, bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunun başında müze için uygun bir alan temini ve yeniden inşasının masraflı olması gelmektedir. Yeni yapılan müze binaları Cumhuriyet'in ilk yıllarında sıklıkla görülmektedir fakat Müze-i Hümayun binası Cumhuriyet öncesi müze olarak inşa edilen ilk ve tek yapıdır. İbrahim Paşa Sarayı ise bir kültür varlığının müze olarak işlevlendirilmesine örnektir. Bu yapı günümüze ulaşan tek vezir sarayı olması bakımından oldukça önemlidir.

Yazgan'a göre "Tarihi yapılar için uygun işlev, yapının fiziksel özelliklerine ve kültür önemine zarar vermeyen işlevdir." (Yazgan: 2011, 16). Böylelikle yapı kültürel bir amaç için kullanılmasının yanı sıra, binanın kendisini de sergilemesine olanak sağlayıp, toplumun geniş bir kesiminin kullanımına ve sosyo-kültürel yaşama dahil olmaktadır. Ayrıca bir kültür varlığının müze olarak kullanılması; İbrahim Paşa Sarayı gibi inşa edildiği günden bu güne çeşitli afetlerde zarar gören bir yapının korunmasına, belirli aralıklarla restore edilip yenilenmesine de olanak sağlamaktadır.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi 19 Aralık 2014 yılında restorasyonu tamamlanıp açıldıktan sonra "Hipodrom, Müzenin Kurucuları, İslam Arkeolojisi Samarra ve Rakka, Şam Evrakları, İslam coğrafyasında ortaya konan sanat: Emevi, Abbasi, Selçuklu, Eyyubi, Artuklu, İlhanlı, Memlük,



Timurlu, Safevi, Kaçar, Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemleri” bölümlerine ayrılarak, teşirini gerçekleştirmektedir. Etnoğrafya bölümünde ise hala restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

Restorasyon çalışmaları sırasında ortaya çıkan hipodrom kalıntıları da 2014’ten itibaren yeni teşiriyle sergilenmeye başlanmıştır. Bu kalıntılar hem ikinci avluda bulunan cam panelden hem de alt kattan izlenebilmektedir (Fotoğraf 12-13). Hipodrom kalıntılarının teşir edilmesi İbrahim Paşa Sarayı’nı salt kültür varlığı olarak algılamamızın dışında, tarihle olan bağı kurmamıza da olanak sağlamaktadır. Zira bu saray hipodrom duvarları üzerine inşa edilmiştir. Müzenin bu yeni teşiri, koleksiyonu ve alanı olmayan bir kültür nesnesini ötekileştirmemeye ve bütünlüklü olarak düşünmemize işaret etmektedir.



Fotoğraf 12: Hipodrom kalıntıları alt kat



Fotoğraf 13: İkinci avlu cam panel

Müzenin giriş bölümünde kurucularına ait bir pano ve bu kişilerin müze envanterine bağışladıkları eserler bulunmaktadır (Resim 14).



Fotoğraf 14: Müzenin giriş kısmı

Müzenin teşhiri, içinde bulunulan yapının bir saray olduğunu anımsatacak şekilde yapılmıştır. Üst kat koridorlarında eser sergilenmemesi, camların kapatılmaması ve yapının orijinal dokusunun korunması, herhangi bir sıva ya da boya uygulanmaması, restorasyon sırasında yer karolarının yapıya uygun olarak seçilmesi, bu mekanı bir kültür varlığı olarak algılamamıza yardımcı olmaktadır (Fotoğraf 15).



Fotoğraf 15: Müzenin üst kat koridoru



itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

Cilt: 5, Sayı: 8
Volume: 5, Issue: 8
2015

[2431]

Müze 13 farklı medeniyet ve dönem başlığında gruplandırılmıştır. Bu gruplama yapılırken eser boyutları ve özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Halılar ve büyük boyutlardaki ahşap ve taş eserler Divanhane bölümünde (Fotoğraf 16), daha küçük boyutlardaki eserler ise birbirine bağlı olan odalarda sergilenmektedir (Fotoğraf 17). Divanhane bölümünden ikinci avluya açılan duvar tamamıyla cam kaplanmış ve hem güneş ışığından yararlanılmış hem de At Meydanı, Sultanahmet Camii gibi tarihi atmosfer nesnelерinin mekânla birlikte algılanması sağlanmıştır. (Fotoğraf 18) Burada yapının orijinallіğinden söz etmek mümkün değildir. Divanhane'den ikinci avluya inilen merdivenler modern yapıyla binaya eklektik bir görüntü kazandırmıştır (Fotoğraf 19).

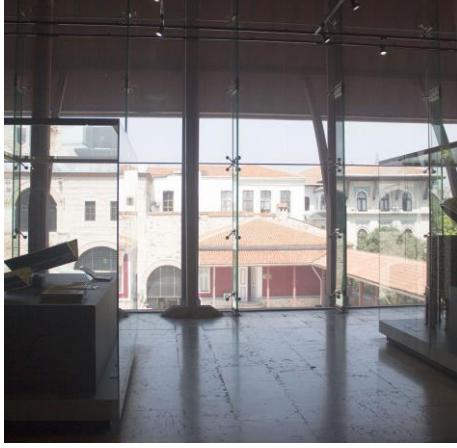


Fotoğraf 16: Divanhane bölümü



Fotoğraf 17: Birbiriyle bağlantılı odalar





Resim 18: Divanhane' den At Meydanı manzarası



Fotoğraf 19: Divanhane' den ikinci avluya inen merdivenler *

SONUÇ:

Tarihi bir binanın müze veya başka bir amaç için kullanılması yeni bir durum değildir. Dünyada ve Türkiye'de bunun pek çok örneği olmasının yanında çok büyük tecrübeler de edinilmiştir. Tarihteki işlevini yitirmiş bir binanın bu günün ihtiyacı çerçevesinde yapının genel özelliklerini bozmadan yeniden kullanımı geçmişe ait bir eseri bugüne taşıyacak ve bugünün insanıyla yaşamaya devam edecektir. Bu itibarla böyle bir binanın korunması için pek çok seçenek sunulabilir. Bina günümüze ulaşmış tek vezir-paşa sarayı olması itibarıyla en orijinal haliyle restore edilip korunmasıdır. Ancak sarayın iç mekânında kullanılan veya sarayın



itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

Cilt: 5, Sayı: 8
Volume: 5, Issue: 8
2015

sahiplerine ait günümüze her hangi bir malzeme ulaşmadığı için içi boş bir binanın bu şekilde bir müze halinde kullanılması ne kadar akılcı olabileceği, amaç fayda bakımından problemlili hale gelebileceği ortaya çıkmaktadır. Bir başka seçenek ise sarayın bir devlet yöneticisine ait olması itibarıyla devlet dairesi olarak kullanılabilir. Bu durumda da günümüze zaten bir devlet dairesi haline gelmeyen yapının günün ihtiyaçları doğrultusunda yeniden iç tanzimini gerektireceği için yapının orijinalliyi müzeye göre daha da bozulacaktır. Diğer bir seçenek ise yapıya en az müdahale ile bir müzeye dönüştürülmesidir.

Burada müzecilik açısından şu dile getirilebilir; arkeolojik ile antik eserler için yepyeni binalar yapan bir ülke kendisini aynı kültür ve medeniyet çerçevesi içinde gördüğü Türk ve İslam eserleri için konseptte uygun neden yeni binalar yapmamıştır veya yapmaz? Bu soruya verilebilecek cevap belki de yöneticilerin kültür sanat politikalarında yatıyor.

Binanın atıl bir durumda bekletilerek korunması yerine Osmanlı İmparatorluğu'nun en kudretli sultanına vezir-i azamlık yapmış bir paşa sarayının devletin kendisini temsil ettiği Türklük ve İslamlık kimliğine vurgu yapan bir müzeye dönüştürülmesi daha ikna edici bulunmuş olabilir. Atıl bir binanın müze olarak kullanılması ânu yaşayan insanların hayatının içine sokar ve bina, onunla iletişime giren her nesil için hatıralar, çağrışımlar, anlamlar dünyasında ve hafızasının hatıra sayfalarında yerini alabilir.

İbrahim Paşa Sarayı müze olarak işlevlendirilmeden önce birçok afet geçirmiş ve yapıldığı tarihten bugüne orijinal haliyle ulaşamamıştır. Geçmişten günümüze çeşitli işlevlerde kullanılan yapı yakın bir tarih olan 1960'lı yıllara kadar da atıl ve kullanılamaz durumdadır. Müze binası olarak tahsis edilmesinden sonra restore edilmiş ve günümüze, hala geçmişin izlerini taşıyan bir anıt müze olarak ulaşmıştır. İbrahim Paşa Sarayı'nın müze olarak kullanılması, bu yapıya hem İslam eserlerini muhafaza ve koruma görevi yüklemiştir, hem de toplumun kültür hayatına girmesini sağlamıştır.

İbrahim Paşa Sarayı bir müze olarak geçmişten bugüne ve bugünün insanına ulaşmada, tarihin kesintisiz devam eden sürecinde anlamlı ve başarılı bir müze binası uygulamasına örnek oluşturmaktadır.

Kaynakça:

Artun, Ali. *Sanat Müzeleri 1 Müze ve Modernlik*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.

Atasoy, Nurhan. *İbrahim Paşa Sarayı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2012.

Bahrani Zainab, Çelik Zeynep, Eldem Edhem. *Geçmişe Hücum Osmanlı İmparatorluğu'nda Arkeolojinin Öyküsü 1753-1914*, İstanbul: Ofset Yapımevi, 2011.

Çelik, Zeynep. "Oryantalist Saplantıdan Modernist Kanona: Sultan Ahmet Çeşmesinin Yolculukları" *Oryantalizmin 1001 Yüzü*, İstanbul: Sakıp Sabancı Müzesi, 2013: 44-51.

Eyice, Semavi. "Özel Saraylar (Konaklar)" *İslam Ansiklopedisi*, c. 21 İstanbul: MEB, 2000: 345-3547.

İstanbul Müzeleri. *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Rehberi*, İstanbul: İstanbul Devlet Basımevi, 1939.

Kutluay, Sevgi. "Evkaf-ı İslamiye Müzesi'nin Kurulmasını Sağlayan Ortam ve Kurucuları" *100 Yıl Önce 100 Yıl Sonra*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2014: 7-42.

Shaw, Wendy. *Osmanlı Müzeciliği Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

Sinanlar, Seza. *Bizans Araba Yarışlarından Osmanlı Şenliklerine Atmeydanı*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2005.

Şahin, Seracettin. *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Emevilerden Osmanlılara 13 Asırlık İhtişam*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2009.

Yazgan, Esra Özkan. "Anıtsal Kültür Varlıklarının Müze Olarak Kullanımına Yönelik Yaklaşımın İstanbul İbrahim Paşa Sarayı Örneğinde İrdelenmesi", Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2011.

*Kaynak belirtilmeyen fotoğraflar, yazara aittir.



itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

Cilt: 5, Sayı: 8
Volume: 5, Issue: 8
2015

[2435]